The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science
Doi number: http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1617
Volume 6 Issue 5, p. 527-556, May 2013

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ DEĞERLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

SOCIAL STUDIES PRESERVICE TEACHERS' OPINIONS REGARDING VALUES IN SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Yrd. Doç. Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Çağrı ÖZTÜRK DEMİRBAŞ

Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü

Abstract

In this study was aimed to determine that social studies preservice teacher in elementary social studies curriculum (6th and 7th classes) the opinions of the values. Research, 2010-2011 academic year in the spring, executed participating in a voluntary survey conducted with 70 teachers rather than Ahi Evran University Faculty of Education Social Studies Education department 125 preservice teachers in the last year of studying. Research a qualitative study consisting of a structured interview form which consisted an open-ended questions. Content-analysis was applied in analyzing the data.The purpose of this study is to determine Social Studies preservice teachers' opinions about on values and value education in the Social Studies curriculums.Social Studies

---

* Bu çalışma 26-28 Ekim 2011 tarihleri arasında Eskişehir OsmanGazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Değerler Eğitimi Sempozyumunda sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

preservice teacher identified by this general purpose, the following questions were asked;What is value? and 6th and 7th classs direct gains of the social studies curriculum (fairness, peace, science, diligence, sensitivity, integrity, aesthetics, respect, responsibility, patriotism and philanthropy) separately for each of 11 values;What is it?, Why are taught?, Seek ways in which the value in teaching?, What are the factors that are effective in bringing the value?.According to results of study preservice teacher have emphasized that; The concept of value is divided into 5 themes. Preservice teacher values, attributed to the definitions in the program have used similar expressions. However, diligence, responsibility and sensitivity values of the definition in the program have done differently. The teaching of student teachers in general, expressing their values at the beginning of the factors acting family, teachers, school is coming, as well as environmental and social structures, media, friend circle, model, people, religion, beliefs and culture are also included with the state's political policy. During the preservice teachers to gain the values expressed that particularly drama, visual materials, including case studies and research assignments given (pictures, video, etc.) the use of illustrative stories and stories benefit, travel, In the observation and analysis, discussion, project work, work with the Union, such as learning paths . As a result ıt can not be said that preservice teachers know exactly what they mean the values in the existing program and they have enough information about the approaches used in value education.

Key Words: Teaching of Social Studies, Values Education, The preservice teacher, The Preservice Teachers' Opinions.

Öz

Bu araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan (6. ve 7.sınıf) değerlere ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 2010–2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü son sınıfında öğrenim görmekte olan 125 öğretmen adayından, araştırmaya gönüllü olarak katılan 70 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmış görüşme ile elde edilerek içerik analizi yapılmıştır. Bu bağlamda "değer nedir?" sorusu ile başlayıp programda doğrudan kazandırılması öngörülen 11 değer verilerek öğretmen adaylarının bu değerlere yükledikleri anlamları, niçin öğretilmesi ve öğretirken hangi yöntemlerin kullanılması gerektiği ile bu değerlerin öğretiminde etkili olan faktörleri önem derecesine göre yazmaları istenmiştir. Elde edilen bulgular çerçevesinde öğretmen adayları değer kavramına ve bazı değerlere programda atfedilen tanımlara benzer ifadeleri kullanmışlardır. Ancak çalışkanlık, sorumluluk ve duyarlılık değerlerini programdaki tanımdan farklı olarak yapmışlardır. Öğretmen adaylarına göre, değerler eğitiminde etkili olan faktörlerin başında aile, öğretmen ve okul gelmekte olup bunun yanı sıra çevresel ve toplumsal yapı, medya, arkadaş çevresi, model kişiler, din, inanç ve kültür ile devletin siyasi yapısı da yer almaktadır. Ancak burada öğretmen adayları değerler

eğitiminde etkili olan faktörlerden çocuğun gelişim düzeyinden hiç bahsetmemişlerdir. Değerlerin kazandırılması sırasında başta drama, örnek olay gibi yöntemlere başvurulması ve araştırma ödevleri verilmesi olmak üzere görsel materyallerin(resim, video gibi) kullanılması, ders verici öykü ve hikâyelerden faydalanılması, gezi, gözlem ve inceleme yaptırılması, tartışma, proje çalışmaları, iş birlikli öğrenme gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak; öğretmen adaylarının programda var olan değerlerin tam olarak ne anlama geldiklerini bildikleri ve değer eğitiminde kullanılan yaklaşımlar hakkında yeterince bilgi sahibi oldukları söylenemez.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretimi, Değer Eğitimi, Öğretmen Adayı, Öğretmen Adayı Görüşleri.

1.Giriş

Eğitim çabalarının genel amacı, yetişmekte olan bireylerin topluma sağlıklı ve etkili bir biçimde uyum sağlamalarına yardımcı olmaktır. Eğitim, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanı sıra, toplumun sürekliliğini ve gelişimini sağlayacak ölçüde ve nitelikte değer üretme, var olan değerlerin dağılmasını önleme, eski ve yeni değerleri ilişkilendirme sorumluluğunu da taşımaktadır (Varış,1998). Sosyal bir varlık olarak insan, içinde yaşadığı toplumun değerlerini, tutumlarını, inançlarını alarak, toplumsal değerleri kazanarak içinde yaşadığı topluma uyum sağlamaktadır. Toplumsal kültürü oluşturan inançlar, fikirler ve normlar sisteminin her biri, birer değer olarak nitelendirilmektedir (Fidan,2009).

"Değer" kavramı, üzerinde tartışılan ve görüş birliğine varılamayan konulardan biridir. Değerle ilgili yapılan, tek bir tanımdan ziyade birtakım tanımlara yer vermek değer kavramını daha anlamlı kılacaktır. Yapıcı ve Zengin (2003) değerleri, paylaşılmış ve genelleşmiş tutumlar olarak görmektedir. Erdem (2007) ise değeri belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır. TDK'nin (2011) sözlüğünde, değer kavramı; "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin geldiği karşılık, kıymet; Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmaktadır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında, Özgüven'den (1999) alınan değer, " bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, isleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlakî ilke ya da inançlar" şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2005). Rokeach (1973) değeri, belirli davranışların ya da sonuçların kişisel ya da toplumsal olarak kabul edilebilir olup olmadığını işaret eden sürekliliği olan inançlar olarak ifade ederken Schwartz ve diğerleri (2001) ise kültürlerarası bir örneklem üzerinde yaptıkları araştırmalarında değerleri, önem düzeyleri değişebilen, insanların yaşamında rehberlik eden prensipler, arzu edilir

durumlar üzeri amaçlar olarak tanımlamaktadır (Akt:Balcı ve Yanpar,2010). Katılmış ve Ekşi'ye (2011) göre ise bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlaksal ya da estetik yönden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik olarak tanımlanan değer, bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen temel ölçüttür.

Günümüzde değerler eğitimi, eğitimin en güncel konularından birini oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak da dünya genelinde ahlaki sorunların artması, açgözlülük, cinayet oranlarındaki artış, uyuşturucu kullanımı, intihar gibi zarar verici davranışların artması çoğalması gösterilebilir. Tüm toplumlar, değerlerini yeni yetiştiren nesillere kazandırmak için çaba harcamaktadır.Bu çaba toplumsallaşma sürecinde kendini göstermekte, toplumsal yaşamdaki her tür eylem değerlere göre algılanıp değerlendirilmektedir. Bireyden beklenen, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimseyerek bunları olgu ve olaylara yaklaşımında ve davranışlarında ölçüt olarak kullanmasıdır (Kıncal,2007).

Değer eğitimi doğru ve etkili bir şekilde yapıldığı zaman bireyin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak yanlış ve sistemsiz yapıldığında ise bireylerde mutsuzluk ve sorun kaynağı olabilmektedir. Günümüzde yanlış bir takım inançların, davranışların çoğunun küçük yaşlarda alınan yanlış bilgi ve eğitimden kaynaklanmakta olduğu bilinmektedir. Birçok yanlış fikir, işlenen suçlar, değer eğitiminin doğru ve etkin olarak yapılamamasından meydana gelmektedir. Bu sebeple değer eğitiminin, özellikle de okullarda eğitim sürecinde öğrencilere çeşitli programlar aracılığıyla doğru bir şekilde verilmesi gerekir (Yel ve Aladağ,2009).

Öğrencilerin bilgi yoğunluğuna maruz kaldıkları bir ortamda her toplum kendi geleceğini temsil eden çocuklara iyi bir eğitim vermek durumundadır. Değer kazandırma sürecinde başarılı olabilmek için değerlerin içeriğinin belletilmesi ya da değerlerin ezberletilmesi yeterli değildir. Çünkü değerlerin bireyin davranışlarına yön verebilmesi için içselleştirilmesi gerekmektedir (Katılmış ve Ekşi, 2011). Öğretmen, öğrencilere davranışlar konusunda doğru yolu gösteren "ahlaki bir pusula" olarak tanımlanmaktadır. Tüm değerler eğitimi yaklaşımları, örnek insan olarak öğretmenin önemini kabul etmekte; öğretmenlerin demokratik bir toplumda gereksinim duyulan değerler konusunda öğrencilere model olmasının önemine vurgu yapmaktadır (Chapin, 2006). Değerler eğitimi eğitim programlarıyla ya da örtük programlarla sunulmuştur. Eğitim programlarında yer alan değer eğitimi doğrudan değer öğretimi olarak ifade edilmektedir. Doğrudan değer öğretiminin, derslerin içinde farklı öğretim yöntem ve teknikleri ile planlı bir şekilde öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır (Akbaş, 2009). Değerlerin öğrenciye aktarılmasında en çok kullanılan yöntem ve teknikler; yaratıcı drama, tartışma, örnek olay, problem çözme yöntemi, beyin fırtınası, işbirliğine dayalı öğrenme tekniğidir (Can, 2008).

Somut işlemler döneminde öğrenciler bir değer sistemi oluşturamadıklarından içinde bulundukları koşullara göre değerlendirme yapmaktadırlar. Bu dönemde çocukların soyut değer ve ilkeleri kavrayabilmeleri için yalnızca öğüt vererek telkinde bulunmak yeterli olmamakta, değerlerin varlığı ve yokluğunda karşılaşılabilecek

durumları gözlerinde canlandırmalarına yardımcı olmak gerekmektedir (Erden ve Akman, 1997). Bu sebeple değer eğitiminde çocuğun gelişim düzeyi dikkate alınmalıdır.

Değerler eğitimini gerçekleştirebilme konusunda öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri büyük önem taşımaktadır. Eğitim sisteminin tüm basamaklarında değerler eğitimini gerçekleştirecek öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımları konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2007). Üniversitelerin, eğitim fakültelerinin, öğretmen yetiştiren bazı bölümlerinde, değerler eğitimi ile ilgi zorunlu bir ders yer almamaktadır. Ancak bazı üniversitelerin eğitim fakültelerinde (Örn: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi) "Değerler Eğitimi" adı altında seçmeli ders olarak okutulmaktadır.Değerler eğitimi konusunda yeterli eğitim verilmemesi geleceğin öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının, değer yargıları ve değerler eğitimi konularında yeterince eğitimsel bilgiye sahip olmamaları sorununu ortaya çıkarabilir. Hizmet öncesi eğitimde değerler eğitimi konusunda gerekli bilgi ve becerileri kazanan öğretmenler; okul yönetimi, diğer öğretmenler aile ve çevre ile işbirliği içinde değerler eğitimine yönelik etkinlikler gerçekleştirebilirler.

Hangi değerlerin öğrencilere verilmesi gerektiği programda verilse bile son karar, öğretmenin sahip olduğu bilgi, beceri ve değerleri tarafından belirlenir. Bu amaçla araştırma, öğretmen adaylarının, göreve başladıkları zaman kazandırmaları gereken değerler ve değerler eğitimi yaklaşımları hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi değerler eğitiminde öğretmen adaylarının bu konudaki bilgi durumunun ortaya konulması açısından önemlidir. Çünkü, öğretim tekniklerini ve konu içeriğini çok iyi bilen bir öğretmen toplumsal yaşamla ilgili görüş ve deneyimlerini öğrencilerle paylaşmıyorsa başarılı olarak değerlendirilemez (Gleen,1998). Bu sebeple öğretmenin sahip olduğu değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri, öğrencilere kazandırılması gereken değerleri doğrudan etkilemektedir.

Alan yazında öğretmen adaylarının (Yapıcı ve Zengin, 2003; Sarı, 2005; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008; Fidan, 2009; Tay, 2009; Akın ve Özdemir, 2009; Altunay ve Yalçınkaya, 2011; Başçiftçi, Güleç, Akdoğan ve Koç, 2011; Coşkun ve Yıldırım, 2009; Koca, 2009), öğretmen ve öğrencilerin (Prencibe, 2001;Aslan, 2007;Deveci ve Dal, 2008;Turan ve Aktan, 2008; Sezer, 2008; Can, 2008; Deveci ve Selanik Ay, 2009;Aktepe ve Yel, 2009; Baydar, 2009;Samancı, 2009; Balcı ve Yanpar, 2010;Katılmış, 2010) değer algıları, değer tercihleri ve değer kavramına ilişkin görüşlerini ortaya koyan birçok çalışma olmasına rağmen ilköğretim programında yer alan değerlerin içeriğine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu da araştırmayı önemli kılmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi bir değer eğitimi dersidir. Gerek içeriğinin tarihsel bir nitelik taşıması, gerekse değişik kültür ve yaşam hikâyelerini anlatması ve çok disiplinli bir yapıya sahip olması açısından değer öğretimi bakımından önemlidir

(Kan, 2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler programında (MEB, 2008; MEB, 2010) altı ve yedinci sınıfta doğrudan kazandırılacak değer sayısı 11'dir. Bu değerler;"Adil olma, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik" olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler 6 ve 7. sınıf programında yer alan değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre değer nedir?

2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına göre 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan kazandırılacak olan (adil olma, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, estetik, saygı, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) 11 değerin her biri için ayrı ayrı;

- (Örn:Adil olma) değeri ne anlama gelmektedir?
- (Örn:Adil olma) değeri niçin öğretilmelidir?
- (Örn:Adil olma) değerinin öğretiminde hangi yollara başvurulmalıdır?
- (Örn:Adil olma) değerinin kazandırılmasında etkili olan faktörler nelerdir?

2. Yöntem

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması; desen olarak da, durum çalışması desenlerinden birisi olan "iç içe geçmiş tek durum" deseni kullanılmıştır. İç içe geçmiş tek durum deseninde, tek bir durum içinde çoğu kez birden fazla alt tabaka veya birim olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Yapılan araştırmada, ele alınan tek durum, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan (6. ve 7.sınıf) değerlere ve değer eğitimine ilişkin görüşleridir. Araştırmada bu durum içinde yer alan alt analiz birimlerini; her bir değerin (nedir?; niçin öğretilmeli?; değerin öğretimde hangi yollara başvurulmalı; değerin kazandırılmasında etkili olan faktörler nelerdir?) oluşturmaktadır. Belirlenen alt analiz birimlerinin iç içe geçmiş yapısının, derinlemesine incelenmesinin araştırma durumunu ayrıntılı olarak açıklayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla alt analiz birimlerinden ayrı ayrı elde edilen verilerden yola çıkılarak, araştırma durumunun bütününe ilişkin sonuçlar üretilmeye çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma; 2010-2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü son sınıfında öğrenim görmekte olan 125 öğretmen adayından, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 70 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre örnekleme alınacak öğretmen adayları belirlenirken öğretim durumları(normal/ikinci öğretim) dikkate

alınmıştır. Araştırmaya Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü son sınıfı öğretmen adaylarının dahil edilmesinin nedeni, örneklem grubuna ulaşılabilirliğinin olması ve programdaki değerler ve değer eğitimi hakkında mevcut bilgilerinin belirlenebileceği lisans öğreniminin son aşamalarında olmalarıdır.Öğretmen adaylarının 35'i normal öğretim, 35'i ikinci öğretim görmekte olup bunların 40'ı erkek 30'u ise bayan olarak basit seçkisiz örnekleme ile belirlenmiştir. Evren ve Örneklemi temsil eden grup lisans öğrenimi içerisinde değerler eğitimi adı altında zorunlu ya da seçmeli bir ders almamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken örneklem dışında olan 10 öğretmen adayı ile ön görüşmeler yapılmış ve konu ile ilgili alan yazın incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında görüşme formu hazırlanmış ve form eğitim programları ve öğretim alanından bir, eğitim yönetimi alanından da bir olmak üzere toplam iki öğretim üyesine incelettirilerek, onların görüş ve önerileri doğrultusunda son haline getirilmiştir. Araştırmada kullanılan yapılandırılmış görüşme formu 12 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. 1.soru hariç diğer tüm sorular 4 alt sorudan ("nedir?", "niçin öğretilmeli?", öğretiminde etkili olan faktörler nelerdir?", "öğretiminde hangi yöntemler kullanılmalı?") oluşmaktadır. Yapılandırmış görüşme formunun uygulanması araştırmacıların kontrolünde öğretmen adaylarının derslerinin olmadığı bir ders saatinde gerekli açıklamaların yapılması ile gerçekleştirilmiş olup, ortalama olarak 45 dakika sürmüştür. Öğretmen adayları, kendilerine verilen görüşme formundaki sorulara yazılı olarak cevap vermişlerdir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Tümevarımcı analiz kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verileri araştırmacılar ayrı ayrı kodlamışlardır. Güvenirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde Güvenirlik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x 100 formülü uygulanmıştır (Türnüklü,2000). İki kodlayıcı arasında uyuşum yüzdesi % 81 olarak hesaplanmıştır. Uyuşum yüzdesinin % 70 veya daha üstü olması yeterli görüldüğünden veri analizi açısından güvenirlik sağlanmıştır. Araştırmacı ve uzman öğretim üyesi tarafından yapılan kodlamalarda uyuşum gösteren kodlar temalara ulaşmada temel alınmıştır. Yapılan içerik analizinde temalar, ilgili kavramları kapsayacak kadar geniş ve ilgisiz kavramları dışarıda bırakacak kadar dar kapsamda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu temalar ve temaları

oluşturan alt temaların kendi aralarındaki ilişkisi ile her bir temanın diğerleriyle ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanmıştır.

Öğretmen adayları değerlerle ilgili açıklama yaparken hem birkaç farklı kategori oluşturacak şekilde görüş bildirmiş (Örneğin; değerin tanımını yaparken hem ilke, inanç hem de soyut düşünce kategorisine girecek şekilde tanım yapmaktadır.) hem de bazı değerlere ait sorulara cevap (Örneğin; bilimsellik değeri nedir? Estetik değeri niçin öğretilmeli? gibi) verememiştir. Bu sebeple tablolarda oluşan sayısal veriler öğretmen adayı sayısı ile aynı olmayabilmektedir.

3.Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma kapsamında sorulan sorulara verilen cevaplar tablolaştırılarak sunulmuştur. Makalenin sınırları açısından değerlerin öğretiminde etkili olan faktörler ile yöntemlere ait veriler tablolaştırılmayıp ifade olarak verilmiştir. Verileri destekler nitelikte erkek (E) ve kız (K) öğretmen adaylarının görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşleri ana ve alt temalar eşliğinde sırasıyla sunulmaktadır.

Öğretmen Adaylarının Değer Kavramının Tanıma İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarının "Değer nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Değer Kavramına İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Görüşler	f
İlke ve inanç	Herkes tarafından kabul edilen ortak temel ilke ve inançlar	27
Tutum-Davranış	Toplumda kazandırılması amaçlanan tutum ve davranışlar	17
	Özümsenen davranışlar ve düşünceler bütünü	12
	Önemli olan davranışların kazandırılması	7
	Toplumun özelliklerinin insanlara kazandırılması	4
Soyut düşünce	Bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçütler, düşünceler	9
Öğe	Toplumun ideal kabul ettiği yaşam tarzı öğeleri	8
	İnsanların yaşantısına yön veren öğeler	4
	Davranışları yönlendiren ve hayatı şekillendiren öğeler	5
Kıymet	Karşılık, kıymet	1

Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adayları değer kavramının tanımında ilke ve inanç (27), tutum ve davranış (40), soyut düşünce (9), öğe (17) ve kıymet (1) temalarına vurgu yaparak değeri; Herkes tarafından kabul edilen ortak temel ilke ve inançlar (27), Toplumda kazandırılması amaçlanan tutum ve davranışlar (17) bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçütler, düşünceler(9), Toplumun ideal kabul ettiği yaşam tarzı

öğeleri ile tanımlamışlardır. Bu konuda öğretmen adaylarından E16 " *Bir sosyal grubun veya toplumun varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ilke ve inançlardır.*". ve K44 "*Bir grup bir topluluğun geleceğini ve sürekliliğini devam ettirebilmesi için oluşturulan tutumlardır*" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmen Adaylarının Programda Yer Alan Değerlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarının "Adil olma değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?" sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adayları adil olma değerinin tanımında daha çok eşitlik (40), hak (59) ve uyum (8) temalarına vurgu yaparak adil olmayı; insanlar arasında eşitlik yayma, herkese eşit davranma ve haksızlık yapmama, haklıyı ve haksızı ayırt etme, haklının yanında olma, kanuna uyma ve topluma uyum sağlama gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından K10 adil olmayı *"Bir olay karşısında taraf tutmayarak, o olaya hak ve özgürlükler açısından yaklaşmak"* ve K12, "*Toplumsal düzeni sağlamaya yarayan, herkesin hakkını vererek,eşitlik, demokrasi gibi kavramları göz önünde tutmanın getireceği toplumsal bir kavram.*"olarak tanımlamışlardır.

Tablo 2.Adil Olma Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Eşitlik	İnsanlar arasında eşitlik yayma, herkese eşit davranma	40	Bilinç	Çocukların adaletli ve dürüst davranışlar kazanmaları için	36
Hak	Tarafsız olma, haksızlık yapmama	23		İnsanların güvenilir olabilmesi için	2
	Haklının yanında olma	13		Öğrencilerde objektifliği geliştirmek için	3
	Haklıyı ve haksızı ayırt edebilme	10		İnsanları bu konuda bilinçli hale getirmek için	5
	Hak ve özgürlüklere saygı gösterme	7	Huzur	Toplumsal huzuru ve düzeni sağlamak için	24
	Kendinin ve başkalarının haklarını gözetme	2		İnsanların mutlu ve huzurlu yaşaması için	2
Uyum	Kanuna uyma	7	Adalet	Hak ve adaleti sağlamak için	15
	Topluma uyum sağlama	1		Eşitsizliği ortadan kaldırmak için	2

Bu değerin öğretim gerekçesinde bilinç (46), huzur (26) ve adalet (17) temalarına vurgu yapılarak; çocukların adaletli ve dürüst davranışlar kazanmaları (36),toplumsal huzuru ve düzenin sağlanması (24),hak ve adaletin sağlaması (15) gibi amaçlarla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 1). Öğretmen adaylarından E36 *"Adil olma bireye öğretilmelidir ki birey karşılaştığı olaylarda, durumlarda adil olsun haksızlık yapmasın"* ve K50 *"Haksızlığın olmadığı eşit bir ortamda, huzur bulunmaktadır. Huzurun bulunduğu yerlerde de her şey yolunda gider.Öğrenci bu değeri kazanarak çevresindeki insanları eşit görür ve haksızlık yapmaz."* gerekçeleri ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları adil olma değerinin öğretimde başta drama yöntemi (52) olmak üzere, örnek olay (16), video gösterilmesi (8), tartışma (7),öykü ve masal anlatılması (6),model olma(3),güncel olayların kullanılması (2) ve sınıf panolarına güzel sözlerin asılması (1) gibi yollara başvurulabileceği ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından K7 *"Drama yöntemi kullanılıp,empati yaptırılarak özellikle rol değiştirme tekniği ile kazandırılabilir.Drama yöntemi ile mesela adaletsiz bir ortamda yaşam nasıl olur gibi bir konuda drama yaptırılarak öğrencilerin adil olmanın gerekliğini anlaması sağlanabilir."* ve E61 *"Bireylere derslerde bununla ilgili öykü olaylar anlatılarak basında geçen örnek olaylar sınıfta anlatılarak öğretilmeye çalışılabilir."* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında en çok ailenin (58) bunun yanın sıra çevresel etkiler (37), okul (27), öğretmen (27) arkadaş ortamı (15),medya (8), inanç ve kültür (4),model kişiler (3) ve devlet politikasının da (2)etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından E14 *"Eğitim ailede başladığı için birinci faktör ailedir. Sonra ise yaşadığı çevre gelir."* ve E49 *"Aile,okul,çevre hatta devletin benimsediği siyasal, sosyal ve kültürel politika etkilidir"* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmen adaylarının "Barış değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?" sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 3'de verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adayları barış değerinin tanımında huzur (45), sevgi (32) ve anlaşma(12) temalarına vurgu yaparak barışı; insanların barış ve huzur dolu bir ortamda mutluluk içinde yaşaması (36), karşılıklı hoşgörü, sevgi, saygı bağı (16), insanlar arası ilişkilerin iyi, güzel olması (9) şeklinde tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından K39 barış değerini, *"toplum içerisinde huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşamak"* ve K37 *"Huzurlu, mutlu, sağlıklı bir ortamın oluşmasını sağlayan değerdir. Savaşın tersidir. Savaşın bittiği yerde daha güzel ve mutlu bir yaşam barışla başlar.Barış;kardeşlik, sevgi,saygı,dayanışma ve hoşgörüdür"* şeklinde tanımlamışlardır.

Tablo 3. Barış Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Huzur	İnsanların barış ve huzur dolu bir ortamda mutluluk içinde yaşaması	36	Huzur	Mutlu, huzurlu bir yaşam sürdürülebilmek için	21
	Kavgasız, gürültüsüz bir ortamda yaşamak	6		Dünya da huzur ve güvenin sağlanması	12
	Savaşın olmaması, huzurun, kardeşliğin olmasıdır.	3		Toplumsal huzur ve demokrasi için	12
Sevgi	Karşılıklı hoşgörü sevgi, saygı bağıdır.	16	Savaşsız ortam	Çatışmaları sona erdirmek	10
	Kişilere, nesnelere, kendisine karşı olumlu tutum sergileme	4		Savaşın önüne geçebilmek	10
	Uyum içinde olma(Çevre, insanlar ile),insanları sevme	12	Birlik	Toplumun devamının sağlanması	16
				Vatanın bütünlüğü için	5
Anlaşma	İnsanlar arası ilişkilerin iyi, güzel olması	9	Dünya ilişkileri	Barışın insanlık ve ülke adına olumlu getirilerini göstermek için	14
	Anlaşmazlıkların ortadan kaldırıldığı terör ve anarşinin bulunmadığı durumlar	3		Uluslar arası alanda olumlu diplomatik ilişkiler geliştirmek için	3

Bu değerin öğretilme gerekçesinde huzur(45), savaşsız ortam (20), birlik (21) ve dünya ilişkileri (17) temalarına vurgu yapılarak; mutlu, huzurlu bir yaşam sürdürülebilmesi (21), çatışmaların sona erdirilmesi (10), toplumun devamının sağlanması (16) ve barışın insanlık ve ülke adına olumlu getirilerini göstermesi (14) amacıyla öğretilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Tablo 3).Öğretmen adaylarından K68 *"Toplumun barış ve refah içinde gelişmesi, sağlıklı bir şekilde büyüyerek zenginleşmesi şarttır"* ve E12 *"Kavgasız, gürültüsüz bir ortamda eğitim verebilmek istiyorsak öğretmen bu değeri kazandırmaya özen göstermelidir.Sınıf içinde de arkadaşları arasında daha iyi geçinmeyi öğretmek için öğrenciye barış değeri kazandırılmalıdır."* gerekçeleri ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları Barış değerinin öğretiminde başta drama yöntemi olmak üzere (38), örnek olay (20), videolar izletme (14),tartışma(3) ve kaynak kişi(2) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.Öğretmen adaylarından E14 *"Filmler izlettirilebilir.Savaşa katılmış insanlar sınıfta getirilerek onların yaşadıklarını, sınıftaki öğrencilerle paylaşması istenebilir."* şeklinde görüş bildirmiştir.Değerin kazandırılmasında ise etkili faktörlerin başında aile(46) olmak üzere, çevresel faktörler (kültürel ve sosyal yapı) (32), okul (25), öğretmen (23), medya(17), akran

grupları(8),devletin siyasal politikası (4) gibi faktörlerin etkili olduğu öğretmen adayları tarafından ifade edilmektedir.Öğretmen adaylarından E18 *"Siyasi tavrı savaştan yana olan devletlerin halkı da savaş taraftarı olur."* şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretmen adaylarının *"Bilimsellik değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adayları bilimsellik değerinin tanımında çağdaşlık (31) ve olgusal bilgi (37) temalarına vurgu yaparak bilimselliği; son teknolojiden, gelişmelerden ve en son araştırmalardan haberdar olma ve ayak uydurma (21) ve bir olayı mantıksal açıdan süzgeçten geçirip ona eleştirel gözle bakabilme (12) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından E24 bilimselliği *"kişinin başkasından duymasıyla değil de araştırma-inceleme, analiz-sentez yaparak doğrulara ulaşması"* ve K57 *"Bilimsellik, çağdaş anlayışa ve günümüz dünyasına ayak uydurma"* olarak tanımlamışlardır.

Tablo 4. Bilimsellik Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Çağdaşlık	Son teknolojiden, gelişmelerden ve en son araştırmalardan haberdar olma ve ayak uydurma.	21	Davranış	Öğrencilere nesnel bir bakış açısı kazandırabilmek için	23
	Toplumu ileri düzeye taşıyan bilgi ve birikimler	8		Bilgiye ulaşma yollarını öğretmek için	15
	Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma	2	Çağdaşlık	Çağdaş ve gelişmiş bir toplum olmak için	21
Olgusal bilgi	Objektif yargılar içeren olgular	5		Bilimsel ilerleme sağlamak için	17
	Olgu yada olayların araştırma inceleme yoluyla bir bütün dahilinde sistematik bir açıdan incelenmesi	10		Öğrencilerin değişen şartlara ayak uydurmalarına yardımcı olmak için	8
	Bir olayı mantıksal açıdan süzgeçten geçirip ona eleştirel gözle bakabilme	12		Öğrencilere daha yeni, daha güncel bilgiler edindirmek için	4
	Sistemli, tutarlı bilgilerin kaydedilip kullanılması	10			

Değerin öğretilme gerekçesinde ise çağdaşlık (50) ve davranış kazandırma (38) temalarına vurgu yapılarak, bilimsellik; öğrencilere nesnel bir bakış açısı kazandırabilmesi (23), ve çağdaş ve gelişmiş bir toplum olunabilmesi (21) amacıyla bu değerin kazandırılması öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 4).Öğretmen adaylarından K7 "*Çocuğun çevredeki olayları daha mantıklı yorumlaması,mesleğinde daha başarılı olması,karar verme becerisinin gelişmesi için bu değer öğretilmelidir."* ve K17 *"Ülkenin ilerlemesi,kalkınması,uluslararası alanda ülkesini yükseltmesi*

hayatı kolaylaştırması için öğretilmeli" gerekçeleri ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında öğrencilere araştırma ödevleri verilmesi (41),video izlettirilmesi (12), bilim müzelerine geziler düzenlenmesi (7) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından K12 *"Sosyal Bilgiler Öğreniyorum ünitesi işlenirken, öğrencilerden araştırma yapmaları istenebilir.Bu konuda internet taraması yaptırılıp sınıfta sunum yaptırılabilir."* şeklinde görüş bildirmiştir.

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında ailenin eğitim ve ekonomik durumu (33) gelmekte olup ayrıca okul (24), öğretmen (23), yaşadığı çevre (14), teknolojik gelişmeler (12), medya (10) ve ülkenin siyasal ve ekonomik yapısı(3) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır. Öğretmen adaylarından E 14 *" Bilime önem veren bir ailede yaşayan birey bu konuda daha şanslıdır."* ve *" Okulun teknolojik donanıma sahip olması ve derslerde bu donanımların kullanılması bu değerin kazandırılmasında etkili faktördür."* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmen adaylarının *"Çalışkanlık değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 5'de verilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde öğretmen adayları çalışkanlık değerinin tanımında faaliyet (50) ve üretkenlik (18) temalarına vurgu yaparak çalışkanlığı; başarıya ulaşmak için yapılan etkinlikler (32) ile kendisi ve toplumun geleceği için bir şeyler üretmesi (9) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından K44 çalışkanlığı *"Zamanı ve elindeki olanakları doğru kullanarak başarılı olmak için çaba sarf etme"* olarak tanımlamıştır.

Tablo 5.Çalışkanlık Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	**Nedir?**	**f**	**Temalar**	**Niçin Öğretilmeli?**	**f**
Faaliyet	Başarıya ulaşmak için yapılan etkinlikler	32	**Ülkenin kalkınması**	Ülkesine fayda sağlaması için	19
	Hareketli, dinamik ve öz verili bir şekilde iş yapma	5		Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşabilmek için	16
	Kimsenin hak ve özgürlüklerini sınırlamadan kendi emeğini oluşturma çabaları	3		Üreten bir toplum modeli oluşturmak için	5
	Sorumluluklar doğrultusunda harcanan çaba	10		Ekonomik ve sosyal düzenin devamı için	3
Üretkenlik	Kendisi ve toplumun geleceği için bir şeyler üretmesi	9	**Davranış**	Her alanda kendini yetiştirebilen bireylerin var olması için	12
				Çalışkanlığın bir erdem olduğunu öğretmek için	10
	Üreterek fayda sağlama işi	9		Kişinin düzenli, tertipli olması	5

				için	
				Zamanı etkili ve verimli kullanmayı öğrenebilmesi için	2
				Toplumda saygınlığını arttırmak için	9

Değerin öğretilme gerekçesinde ise ülkenin kalkınması (43) ve davranış kazandırma(36) temalarına vurgu yapılarak; ülkesine fayda sağlaması (19) ve çalışkanlığın bir erdem olduğunu öğretmek (10) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 5). Öğretmen adaylarından K53 *"Bir milletin her anlamda kalkınabilmesi her vatandaşın sorumluluklarını yerine getirerek çalışmasıyla mümkündür"* ve K30 *" Öğrenciler çalışkan olarak çevresindeki olayları yorumlama yeteneğini de gerçekleştiririler.Çalışıp başarılı olarak devletine,milletine yararlı bir kişi statüsüne sahip olurlar.Her başarı mutlaka bir çalışmanın sonucudur.Çocuklar çalışkanlığın vereceği mükafatın farkına başarılarıyla varırlar."* gerekçeleri ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında örnek olay (18),drama yöntemi (16), öğrencilere araştırma ödevleri verilmesi (15),iş birlikli çalışmalar(11) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.Öğretmen adaylarından E25 *"Tarihteki çalışkan kişilerin yaptıkları işler ile ilgili biyografi,anı gibi edebi ürünler okutulabilir"* şeklinde görüş bildirmiştir.Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile (45) gelmekte olup ayrıca bireyin tutumu, kişiliği (30), çevre (26), öğretmen (20), ekonomik imkânlar (7) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır. Öğretmen adayı E65 "*Öğrencinin çalışkan olmasında öncelikle kendi öz yapısı önemli"* şeklindeki ifade ile bireyin tutumu ve kişiliğinin önemine vurgu yapmaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Duyarlılık değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adayları duyarlılık değerinin tanımında hassasiyet (73) ve sorumluluk (3) temalarına vurgu yaparak duyarlılığı; Kişinin karşılaştığı durumlara kayıtsız kalmaması, tepki göstermesi (31) ve kişinin yaptığı işin takipçisi olması (3) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından E22 duyarlılığı *" Herhangi bir konuya karşı ilgili ve alakalı olma, vurdumduymaz olmama" ve K62 "Çevremizdeki olayların farkında olmak, umursamak ve elinden geleni yapmaktır."*şeklinde tanımlamaktadır.

Tablo 6. Duyarlılık Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	**Nedir?**	f	**Temalar**	**Niçin Öğretilmeli?**	f
Hassasiyet	Kişinin karşılaştığı durumlara kayıtsız kalmaması, tepki göstermesi	31	**İyi vatandaş**	İyi, duyarlı vatandaş yetiştirmek için	28
	İnsanların olaylar karşısındaki hassasiyetleri	20		Çevresine ve mirasına sahip çıkan bireyler yetiştirmek için	10

	İnsanın kendisinden ve çevresinden haberdar olması	12		Var olan değerlerin, güzelliklerin devam etmesi için	10
	Üzerimize düşen işlerde hassas davranma, ince düşünme	10		Yaşadığı topluma faydalı bireyler yetiştirmek	6
Sorumluluk	Kişinin yaptığı işin takipçisi olması	3	**Sorunlara çözüm**	Toplumsal sorunları daha kısa sürede çözüme kavuşturabilmek için	19
				Toplumdaki her olaydan birey etkilenebileceğinin hissettirmek için	10

Değerin öğretilme gerekçesinde ise iyi vatandaş (54) ve sorunlara çözüm (29) temalarına vurgu yapılarak; iyi,duyarlı vatandaşlar yetiştirmek (28) ve toplumsal sorunları daha kısa sürede çözüme kavuşturabilmek (19) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 6).Öğretmen adaylarından K67 *"Toplumda,çevrede,doğal ortamda gün geçtikçe duyarlık bekleyen durumlar fazlalaşmaktadır.Gerek toplumsal sorunlar,gerek çevresel sorunlar ancak insanların duyarlılığı sayesinde aşılabilmektedir."* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama (31), yakın çevreye karşı hassasiyeti ortaya koymak için gezi (24), örnek olay (20), sosyal projeler yaptırma (7) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından K37 *" Bu değerin kazandırılmasında yakın çevreye gezi düzenlenerek, öğrenciler tarafından yaşanan olayların olumsuzluklarının canlı canlı görülmesi sağlanabilir."* Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında çevre (30) gelmekte olup, öğretmen (29), aile (22), okul (17), medya (16) ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri (12) gibi etmenler de önemli rol oynamaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Dürüstlük değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?" sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 7'de verilmiştir.* Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adayları dürüstlük değerinin tanımında doğruluk (45), adil olma (24) ve mesuliyet (8) temalarına vurgu yaparak dürüstlüğü; Doğru olmak, doğruluktan ayrılmamak, davranışlarında tutarlı olmak (24), kendini ve başkalarını kandırmama, doğru, yansız davranma (22) ve her ne olursa olsun yapılan işin sorumluluğunu üzerine alma (8) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından E66 dürüstlüğü *"insanın özünün ve sözünün bir olması"* ve K51 *"yapılan her türlü davranışa sahip çıkma"* şeklinde tanımlamıştır.

Değerin öğretilme gerekçesinde ise saygınlık (38) ve sağlam ilişki (39) temalarına vurgu yapılarak; toplumda saygınlık kazanan bireyler yetiştirmek (19),

insanların birbirlerine güvenmelerini sağlamak (18) ve toplumda huzuru sağlamak (13) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 7).Öğretmen adaylarından K30 *"Dürüst olan kişi yalan söylemez, yalanların üstünü örtmez.Bu şekilde saygınlığı artar"* ve E31 *"Dürüst insanlar yetiştirilerek toplumda yalanın,hırsızlığın önüne geçilerek toplumsal huzur sağlanmış olur."* gerekçeleri ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama yönteminin özellikle rol değiştirme tekniği (32), örnek olay (27) ve grup çalışması (6) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.Öğretmen adaylarından K12 *"Dürüstlük kavramını konu edinen bir oyun hazırlanıp,sahnelenebilir."* ve K17 " Dürüst olmayan insanların düştükleri durumlar anlatılabilir." şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile(51) gelmekte olup öğretmen(30), arkadaş çevresi (24),okul (13), kültür, inanç (11) ve kişinin kendi karakteristik yapısı (8) ve toplum tarafından kabul gören model kişiler(7) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır.

Tablo 7.Dürüstlük Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Doğruluk	Doğru olmak, doğruluktan ayrılmamak, davranışlarında tutarlı olmak.	24	Saygınlık	Toplumda saygınlık kazanan bireyler yetiştirmek için	21
	Yalanı sevmeme doğrunun yanında olma.	15		Ahlaklı bir insan profili oluşturmak için	17
	Açık ve net olmak.	6	Sağlam ilişki	İnsanların birbirlerine güvenmelerini sağlamak için	18
Adil olma	Kendini ve başkalarını kandırmama, doğru, yansız davranma	22		İnsanların birbirlerini daha iyi anlayabilmeleri için	8
	Kişinin yaptığı işlerde adil olması	2			
Mesuliyet	Her ne olursa olsun yapılan işin sorumluluğunu üzerine alma	8		Toplumda huzuru sağlamak için	13

Öğretmen adaylarının *"Estetik değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 8'de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adayları estetik değerinin tanımında güzellik (40), bakış açısı (20) ve incelik (7) temalarına vurgu yaparak estetiği; yapılan bir eserin göze, kulağa hoş gelmesi (15), sanatsal eserlere bakış açısı (11) ve bir eserin içindeki en ince ayrıntıyı yakalayabilme, görebilme (7) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen

adaylarından K6 estetiği *"kişinin bir olaya, bir resme ya da bir müziğe farklı bir bakış açısıyla bakıp yorumlayabilmesi"* ve K44 "Estetik sanata bakarken arkasındaki iyiliği ve güzelliği görmek" olarak tanımlamıştır.

Tablo 8. Estetik Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Güzellik	Yapılan bir eserin göze, kulağa hoş gelmesi	15	Anlaşılır Kılmak	Estetiğe sahip eserlerin daha iyi anlaşılabilmesi için	20
	İnsanlara göre güzel, iyi olan her şey	12		Güzel-çirkin kavramlarının ayırt edilebilmesi için	5
	Herkese göre değişen güzellik anlayışı	7		Tarihi eserleri ve kültürel mirası daha iyi anlayabilmek için	16
	Sanatta güzel olan, hoş olan	6	Toplum	Toplumsal kalkınmaya katkı sağlamak için	4
Bakış açısı	Sanatsal eserlere bakış açısı	11		Toplumuzun farklılığını ortaya koymak için	2
	Güzellik anlayışına sahip olma	9	Yaşam	İnsanların hayata bakış açılarını değiştirmek için	16
İncelik	Bir eserin içindeki en ince ayrıntıyı yakalayabilme, görebilme	**7**		Öğrencilerin daha tertipli ve düzenli olabilmeleri için	1

Değerin öğretilme gerekçesinde ise anlaşılır kılmak (41), toplum (6) ve yaşam (17) temalarına vurgu yapılarak; Estetiğe sahip eserlerin daha iyi anlaşılabilmesi (20) ve insanların hayata bakış açılarını değiştirmek(16) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 8).Öğretmen adaylarından K66 *"İnsanların güzel,iyi olan olayları,durumları gördükçe hayata bakış açıları değişip ve güzelleşebiliyor."* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında sanat eserlerini tanıtma amacıyla gezi (25),sanat eserleri (resim, müzik) yapma ve inceleme (22), drama (15),örnek olay (5) ve video izleme (2) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından E11 *"Tiyatro,sinema,konser ve çevre gezileri gibi etkinliklere katılarak öğrenciler estetik değerinin farkına varırlar."* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında çoğunluğu resim ve müzik öğretmeni olmak üzere (26), aile (22), yaşanılan çevre (16), sanatçılar (9),medya (8),öğrencinin karakteristik yapısı (8) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Saygı değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 9'da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde öğretmen adayları saygı değerinin tanımında hürmet (28), hoşgörü (20) ve değer verme(19) temalarına vurgu yaparak saygıyı; İnsanların birbirlerine karşı gösterdiği hürmet (18), durumları hoş karşılama, hoş görülü olma (15) ve farklılıklara değer verme (14) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından E60 saygıyı *"her insanın birbirine karşı hoşgörülü olması ve insanları küçümsememesi"* ve K34 *" Bireyin bir başkasına sırf insan olduğu için bile hoşgörülü davranması"* olarak tanımlamaktadırlar.

Tablo 9. Saygı Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	**Nedir?**	**f**	**Temalar**	**Niçin Öğretilmeli?**	**f**
Hürmet	İnsanların birbirlerine karşı gösterdiği hürmet	18	**Sağlıklı ilişki**	İnsanlar arası ilişkilerin sağlıklı olması için	19
	Diğer insanlara karşı gösterilen doğru ahlaki davranış	8		Mutlu, huzurlu ve barış dolu bir toplum için	11
	İnsanları küçümsememe	2		Farklılıklara saygı göstermeleri için	5
Hoşgörü	Durumları hoş karşılama, hoş görülü olma	15	**Toplumsal huzur**	Toplumsal çatışmaları önlemek için	6
	Karşımızdaki kişiye karşı ılımlı olma	5		Toplumun devamı ve sürekliliği için	2
Değer verme	Farklılıklara değer verme	14	**Saygınlık**	Toplumda kabul gören bireyler olmaları için	16
	İnsanların yaptıkları işleri önemseme	5			

Değerin öğretilme gerekçesinde ise sağlıklı ilişki (35), toplumsal huzur (8) ve saygınlık (16) temalarına vurgu yapılarak; İnsanlar arası ilişkilerin sağlıklı olması (19) toplumsal çatışmaların önlenmesi (6) ve toplumda kabul gören bireyler olunabilmesi (10) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 9).Öğretmen adaylarından E56 *"Saygınlığı elde edemeyen bireyler hayatta hiçbir yerde kabul görmezler,dışlanırlar.Ne sayılırlar ne de sevilirler."* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama(36), örnek olay (10), hikâye anlatımı (8) ve video gösterimi(4) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.Öğretmen adaylarından K12 *"Elektronik Yüzyıl ünitesi işlenirken Emeğe Saygı konusunda öğrencilere drama yaptırılabileceği gibi ilgili videolar izlettirilebilir."* şeklinde görüş bildirmiştir.

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile (50) gelmekte olup çevre (28),okul (22), model olma yönünden öğretmen(21),toplumsal değerler (kültür, inanç) (9), kişinin karakteristik yapısı(5) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Sorumluluk değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 10'da verilmiştir. Tablo 10 incelendiğinde öğretmen adayları sorumluluk değerinin tanımında vazife (27) ve bilinç (40) temalarına vurgu yaparak sorumluluğu; Yaşamı boyunca üstüne düşen görevi yerine getirme (23) ve görevini yerine getirme bilincine sahip olma (25) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından E55 sorumluluğu *"bireyin yaptığı davranışların sonucuna katlanabilmesi, verdiği kararların arkasında durabilmesi"* ve E48 *"Bulunduğu statüyü görebilme,görev ve sorumluluklarının bilincinde olma ve yerine getirme"* olarak tanımlamışlardır.

Tablo 10.Sorumluluk Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Vazife	Yaşamı boyunca üstüne düşen görevi yerine getirmesi	23	Bilinçli nesil	Sorumlulukların gereğini yerine getirmenin önemini kavratmak için	36
	Bir şeyleri hak etmek için yerine getirilmesi gereken vazife	4		Sorumluluk sahibi ve kendine güvenen bireyler yetiştirmek için	9
Bilinç	Görevini yerine getirme bilincine sahip olma	25	Toplumsal fayda	Topluma daha faydalı bireyler yetiştirmek için	7
	Bireyin yaptığı davranışın sonucuna katlanması	15		Toplumdaki uyum ve devamlılığı sağlamak için	14

Değerin öğretilme gerekçesinde ise bilinçli nesil(45) ve toplumsal fayda(21) temalarına vurgu yapılarak; sorumlulukların gereğini yerine getirmenin önemini kavratma (36) ve toplumdaki uyum ve devamlılığı sağlama (14) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 10).Öğretmen adaylarından K35 *"İnsanlar artık yaptıkları davranışların sonuçlarını düşünmez olmuşlar. İyi bir vatandaş olabilmek için sorumluluk sahibi olmak gerekir. Bu değerin küçük yaşta çocuklara öğretilmesi gerekir ki bir harekete girişeceğinde sonucunu kestirmeli ve ona göre göze alıp almamalıdır"* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama (40),sosyal sorumluluk projeleri (20), araştırma ödevleri (19), aile içinde görev dağılımı (12) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından K34 "*Sorumluluk*

*duygusunun kazandırılması için sosyal sorumluluk projelerinde öğrencilerin aktif rol alması sağlanabileceği gibi onlara da projeler yaptırılabilir."*şeklinde görüş bildirmiştir.

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile (57) gelmekte olup, çevre (yaşadığı yer) (28), öğretmen (27), okul (26), kültür (7), arkadaş çevresi (6) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Vatanseverlik değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 11'de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde öğretmen adayları vatanseverlik değerinin tanımında koruma (66) ve fedakârlık (14) temalarına vurgu yaparak vatanseverliği; vatanını sevme, koruma (45) ve her şeyi göze alabilme, hiçbir fedakârlıktan kaçınmama (7) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarından K53 vatanseverliği *"Bireyin üzerinde yaşadığı toprakları benimseyerek,hiçbir fedakarlıktan kaçınmaksızın sahip çıkması" ve* E19 *"Yaşadığı toprak parçasını sevmek ve yaşadığı toplumun gereksinimlerine göre yararlı faydalı etkinliklerde bulunmaktır."* olarak tanımlamışlardır.

Tablo 11. Vatanseverlik Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Koruma	Vatanını sevme, koruma	45	Bilinç	Vatanı her şeyin üstünde tutabilme bilincini oluşturmak için	20
	Yaşadığı yerin zenginliklerine sahip çıkmak	11		Ülkemizin bugünkü durumlara kolay gelmediğini göstermek için	5
	Gerektiğinde vatanı için canını vermek	10	Birlik, bütünlük	Devletin ve milletin varlığı ve devamı için	23
Fedakârlık	Her şeyi göze alabilme, hiçbir fedakârlıktan kaçınmama	7		Vatanını ve milletini seven, faydalı işler yapabilen bireyler yetiştirmek için	14
	Milletine devletine faydalı olmak için çalışma	7			

Değerin öğretilme gerekçesinde ise bilinç (25) ve birlik, bütünlük (37) temalarına vurgu yapılarak; vatanı her şeyin üstünde tutabilme bilincini oluşturma (20) ve devletin ve milletin varlığı ve devamının sağlanması (23) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 11). Öğretmen adayı E70 *"insanların her şeyinden feragat edeceği şey vatanıdır. İnsan annesiz, babasız, arkadaşsız, kolsuz, bacaksız vb. yaşayabilir. Ancak vatan olmadan yaşayamaz"* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama (30), vatanseverlik hikâyeleri (26), özellikle Çanakkale gezisi (25), video izleme (12) milli duyguların aşılanması (6), şiir ve kompozisyon yarışmaları (3) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir.Öğretmen adaylarından K18 "*Vatanseverlik sadece savaşa katılmakla olmaz, yaşadığı ülke için faydalı işler yapan herkes vatanseverdir. Onun için bu değerin öğretiminde bu vatana her alanda hizmet eden insanların hayatı bu çevrede anlatılabilir.*" şekilde görüş bildirmiştir. Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile (38) gelmekte olup okul (24),öğretmen(18), kültür ve geçmiş yaşantılar (14), devlet politikası (9) ve medya (8) gibi etmenlerde önemli rol oynamaktadır.

Öğretmen adaylarının *"Yardımseverlik değeri nedir? Bu değer niçin öğretilmelidir?"* sorularına verdikleri cevaplar incelenip tablolaştırılmış ve Tablo 12'de verilmiştir. Tablo 12 incelendiğinde öğretmen adayları yardımseverlik değerinin tanımında paylaşım (46) ve duyarlılık (27) temalarına vurgu yaparak yardımseverliği; İhtiyaç sahiplerine maddi, manevi el uzatma (41) ve bütün samimiyeti kullanarak başkalarına hoşgörüyle yaklaşma, iyilik etme (11) gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Öğretmen adayı E11 yardımseverliği *"yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarını gidermek, onlara seve seve yardım etmek"* olarak tanımlamıştır.

Değerin öğretilme gerekçesinde ise bilinç(29) ve birlik, beraberlik (42) temalarına vurgu yapılarak; Paylaşma ve yardım etme bilincini oluşturma (18) ve Toplumsal bütünleşmeyi sağlama (18) amacıyla öğretilmesi gerektiği öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir (Tablo 12).Öğretmen adaylarından E65 "*Yaşadığı toplumda ve diğer toplumlarda ihtiyacı olan insanların olduğunu ve bu insanlara maddi veya manevi desteğin yapılması gerektiği bilinci kazandırma"* gerekçesi ile değerin öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmen adayları değerin kazandırılmasında drama (27), yardım faaliyeti yapan kurum ve kuruluşlara gezi yapılıp oralarda görev alma (21), sınıf içinde iş birliği ortamı geliştirme (21), örnek olay(9) gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarından E18 *"Yardım faaliyeti yapan kuruluşlara gezi düzenlenerek işleyiş hakkında bili alınabilir. Gönüllük kapsamında bu gibi yerlerde öğrencilere görevler verilebilir."* şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 12. Yardımseverlik Değerinin Tanımı ve Öğretilme Gerekçesine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

Temalar	Nedir?	f	Temalar	Niçin Öğretilmeli?	f
Paylaşma	İhtiyaç sahiplerine maddi, manevi el uzatma	41	Bilinç	Paylaşma ve yardım etme bilincini oluşturmak için	18
	Kendisine ait her şeyi başkasının iyiliği için kullanma	5		Dayanışmanın önemini öğretmek için	11
Duyarlılık	Çevreye ve insanlara karşı duyarlı, hoşgörülü olma	4	Birlik, beraberlik	Toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için	18
	Toplumsal olaylara karşı duyarsız olmama	4		İnsan ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürüyebilmesi için	13
	Bütün samimiyeti kullanarak başkalarına hoşgörüyle yaklaşma, iyilik etme	11		Toplumu refah seviyesine ulaştırmak için	11
	Karşılık beklemeden yapılan her iyilik, iş	8			

Değerin kazandırılmasında etkili faktörlerin başında aile (50) gelmekte olup toplumsal çevre (18), öğretmen (16), sivil toplum kuruluşları (13), okul (14), arkadaş çevresi (11) ve dini inanç ve kültür (7) gibi etmenlerde önemli rol oynadığı öğretmen adayları tarafından ifade edilmiştir.

4. Sonuç ve Tartışma

Günümüzde küreselleşme; siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkan sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.Bireyi,aileyi,yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimiz en önemli referans kaynağımızdır.Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir.Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır.Öğretmenler öğretim programının uygulayıcıları olmanın yanı sıra öğrencilere değerleri kazandırmada öncü rol ve görevlerde bulunmalıdırlar (MEB TTKB,2010).Bunun için öğretmenlerin değerler eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceri ile donanmış olması gerekir. Değerler eğitimi yaklaşımları konusunda yeterince bilgi ve becerisi olmayan bir öğretmen bu işi örtük ya da bilinçsiz olarak gerçekleştirmeye çalışacaktır. Bu sebeple araştırma, hizmet öncesi dönemde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının göreve başladıkları zaman kazandırmaları gereken değerler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi ve değerler eğitimi hakkındaki bilgi durumunun ortaya konulması açısından önemlidir.

Programda (MEB, 2005) değer kavramı tanımına ek olarak özelliklerinden bahsedilerek "Değerler, toplum ya da bireyler tarafından birleştirici olgular;bireyin

bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdüler; toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireyin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler" şeklinde ifade edilmektedir.Öğretmen adayları değer kavramını, programdaki değer tanımı ve özelliklerine ek olarak "insanların yaşantısına ve davranışlarına yön veren, hayatı şekillerden kıymetli unsurlar" olarak tanımlanmışlardır.Buradan öğretmen adaylarının, değerlerin insan hayatında önemli bir yere sahip olduğunun farkında oldukları anlamı çıkartılabilir.Bu durum değer eğitiminin ne kadar önemli olduğu konusunda geleceğin öğretmenlerinin şuurlu olduğu anlamına da gelebilir.Bunda sahip oldukları değerler ve sahip olamadıkları değerlerin etkisi olmuş olabilir.

Programda adil olma değeri, "*Adaletle iş görme, doğruluktan ayrılmama, hakkı yerine getirme" biçiminde* tanımlanmıştır (MEB, 2008).Öğretmen adayları adil olma kavramını programda belirtilen şekilde tanımlayarak daha çok hak, eşitlik, tarafsızlık ve uyumlu olma gibi kavramlara vurgu yapmışlardır. Ancak bunun yanı sıra öğretmen adayları farklı olarak devletin devamlılığına vurgu yaparak bu konumdaki yöneticilerin adil olması gerektiğine daha fazla vurgu yapmışlardır. Öğretmen adaylarının bu şekilde düşünmesinde günümüz dünyasında meydana gelen olaylar, bu olayların medyada sıklıkla yer alması veya kişilerin bulundukları duruma gelinceye kadar geçirmiş oldukları yaşam tecrübesi etkili olmuş olabilir. Öğretmen adaylarının yöneticilerin adil olması yönündeki görüşleri aynı zamanda onların beklentilerini de ortaya koymuş olabilir.

Barış değeri programda, "Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörüyle oluşturulan ortam;kişilerin ve ülkelerin karşılıklı anlayış,uzlaşma ve hoşgörü çerçevesinde çözüm aramaları; kişiler arası ve ülkeler arası ilişkileri geliştirmek için olumlu iletişim kurmanın yollarının aranması" şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2008). Öğretmen adayları da programdaki ifadelere ek olarak kavgasız, gürültüsüz, savaşsız ortam, terör ve anarşinin olmaması gibi kavramlarla tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarının barış değerini bu kavramlarla tanımlamasında günümüz dünyasında yaşanan savaşlar ve terör olayları etkili olabilir.

Bilimsellik değeri hem altı hem de yedinci sınıfta verilmekte olup, programda bu değer "*her derece ve türdeki ders programlarının eğitim metodlarının, ders araç ve gereçlerinin, bilimsel ve teknolojik esaslar ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak gelişmesi"*olarak tanımlanmıştır (MEB,2008).Öğretmen adayları bu değeri özellikle son teknolojiyi takip etme ve bilgiye ulaşmada bilimsel yollara başvurulması olarak tanımlamışlardır.Bu şekilde tanımlamalarında öğretmen adaylarının 2.sınıfta aldıkları Bilimsel Araştırma Yöntemleri dersinin etkisi olmuş olabilir.

Çalışkanlık değeri programda "*sorunlar karşısında pes etmemek ve toplumda saygınlık elde etme,topluma faydalı olma"* olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2010). Öğretmen adayları çalışkanlığı daha çok başarılı olma, üretme ve iş yapma olarak

tanımlamışlardır. Öğretmen adayları çalışkanlık değerini sadece çalışmak, üretmek olarak düşünmekte olup,çalışkanlığın getirdiği sonuçları (saygınlık,topluma faydalı olma gibi) düşünmemektedir.Bu durumda, öğretmen adaylarının çalışkanlığın getirisi olan sonuçları hiç yaşamadıkları ya da bu durumu çevrelerinde hiç görmedikleri söylenebilir.

Duyarlılık değeri altıncı sınıf 2.ünitede doğal çevreye duyarlılık olarak alınmış olup daha çok *doğal hayatın korunması* olarak tanımlanmıştır. 3.ünitede ise kültürel mirasa duyarlılık olarak ele alınmış olup ağırlık tema "*kültürel zenginliğe ve mirasa sahip çıkma sorumluluğunun öğrencilere aktarılması*" olarak verilmiştir (MEB, 2010). Öğretmen adayları ise programdaki tanımdan farklı olarak duyarlılığı daha çok insanların yaşadıkları sıkıntıları giderme ve bu durumlara karşı hassas olma olarak tanımlamışlardır. Burada adaylar duyarlılığı yardım, ihtiyaç giderme olarak düşünmüş olup programda belirtilen hedeften tamamen uzak bir anlam yüklemişlerdir.Bunun da nedeni değeri sadece kelime anlamından tanımlamaya çalışmış olmaları olabilir.

Dürüstlük değeri programda "*özü ve sözü bir olmak, ilişkilerinde samimi olmak her zaman haklıdan yana olmak olarak"* tanımlanmıştır (MEB, 2008). Öğretmen adayları programdaki tanıma ek olarak yapılan işin sorumluluğunun üstlenilmesi gerektiğini de ifade etmişlerdir. Bunun da nedeni Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programı 3. ve 4.sınıfta uygulama derslerinin fazla olması ve bu derslerde grup çalışmasının gerekli olduğu durumlarda grup üyelerinin üzerine düşen vazifeyi yapmaları gerektiğini düşünmüş olmalarından kaynaklanmış olabilir.

Estetik değeri programda, "*güzelliği ve güzelliğin insan ruhundaki etkilerini inceleyip değerlendiren bilim dalı olarak*" tanımlanmış olup daha çok sanatsal, tarihi ve kültürel eserlere bakış açısını dikkate almaktadır(MEB, 2008). Öğretmen adayları da sanatsal eserlere vurgu yaparak bu eserlerdeki ve çevrede olan her şeyin güzellik anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi olarak tanımlamışlardır.

Saygı değeri programda 6.sınıfta *hak ve özgürlüklere saygı* 7.sınıfta ise *farklılıklara saygı* olarak doğrudan verilecek değerler arasında yer almaktadır. Saygı değeri programda, "*kişilerin kendi haklarını korurlarken diğer insanların hak ve özgürlükleri ile başkalarının görüşlerine, düşüncelerine değer vermesi, saygı göstermesi*" gerektiği olarak tanımlanmıştır (MEB, 2010; MEB, 2008). Öğretmen adayları da saygı değerini ağırlıklı olarak hürmet gösterme, hoşgörülü olma ve farklılıklara değer verme olarak ifade etmişlerdir.

Sorumluluk değeri programda "*kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi"* olarak tanımlanmıştır (MEB, 2010).Öğretmen adayları da sorumluluğu, aldığı vazifeyi her şekilde üstlenme olarak tanımlamışlardır. Sorumluluk değerinin ilk kez aile tarafından (MEB,2010) kazandırılması gerektiği görüşü öğretmen adayları tarafından da önemle vurgulanmıştır.

Vatanseverlik değeri programda *"yaşadığı toprağı sevmek ve onu korumak"* olarak tanımlanmıştır (MEB, 2008). Öğretmen adayları tanıma ek olarak koruma adına canını verme ve var olan zenginliklere sahip çıkma olarak tanımlamışlardır. Programda vatanseverlik değerinin kazandırılmasında en büyük vazifenin öğretmenlere (MEB, 2008) düştüğü ifade edilirken, öğretmen adayları programın aksine en etkili faktör olarak önce aileyi sonra okulu daha sonra da öğretmeni göstermişlerdir.

Yardımseverlik değeri programda *"sadece maddi ölçüler ile algılanmamasını, bir üzüntüyü paylaşma, bir problemi dinlemek ve umut vermenin de"* yardımseverliğin bir göstergesi olduğu vurgulanmıştır (MEB, 2010). Program yardımseverliği tanımlarken iyiliği de kapsamına almıştır. Öğretmen adayları ise yardımseverliği daha çok maddi olarak tanımlamışlardır. Öğretmen adaylarının bu şekilde tanım yapmalarında yardım kelimesinin sözlük anlamının etkisi olmuş olabilir.Öğretmen adayları da, programda ifade edildiği gibi bu değeri sadece söz ile değil sınıf, okul veya belediyelerin öncülüğünde açılacak kampanyalara bizzat destek vererek veya yardım kuruluşlarında gönüllü çalışarak kazandırılması gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2010).

Öğretmen adaylarının değerlerin tanımlarına ilişkin yaptıkları açıklamalara genel olarak bakıldığında; öğretmen adaylarının programda var olan değerleri ya kendi sahip oldukları değerler açısından ya da kelime anlamlarından tahmin ederek tanımladıkları söylenebilir.Öğretmen adaylarının programda var olan değerlerin tam olarak ne anlama geldiklerini bildikleri söylenemez.Bu durum ilköğretim öğrencilerine değerleri kazandırmada öncü rol ve görevlerde etkili olacak olan sosyal bilgiler dersi öğretmen adaylarının *değer eğitimi* adı altında bir ders almalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen adayları değerlerin öğretilme gerekçeleri her bir değer için yaptıkları tanımsal ifadelerle tutarlılık göstermektedir. Örneğin; yardımseverliği ihtiyaç sahiplerine maddi, manevi el uzatma olarak tanımlarken öğretilme gerekçesine de öğrencilerde paylaşma ve yardım etme bilinci oluşturma olarak ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarına göre, değerler eğitiminde etkili olan faktörlerin başında aile, öğretmen ve okul gelmekte olup bunun yanı sıra çevresel ve toplumsal yapı, medya, arkadaş çevresi, model kişiler, din, inanç ve kültür ile devletin siyasi yapısı da yer almaktadır. Bazı faktörler ise sadece birkaç değere özgü olarak ifade edilmiştir. Örneğin; Teknolojik gelişmeler bilimsellik değeri; sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları duyarlılık ve yardımseverlik değerlerinin kazandırılmasında etkilidir.Ancak burada öğretmen adayları değerler eğitiminde etkili olan faktörlerden çocuğun gelişim düzeyinden hiç bahsetmemişlerdir.

Aile kurumunda, toplumun üyeleri değer yargılarına sahip olmaya başlar ve bir takım değerler bilinçli ya da bilinçsiz olarak aktarılmaya çalışılır (Şen, 2007; Yel ve Aladağ, 2009). Fidan (2009) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adaylarının

değer öğretiminde belirleyici unsurun aile olduğunu ifade etmesi çalışmayı desteklemektedir.Değer eğitiminin, özellikle de okullarda eğitim sürecinde öğrencilere çeşitli programlar aracılığıyla doğru bir şekilde verilmesi gerekmektedir (Yel ve Aladağ, 2009). Fidan (2009) tarafından yapılan çalışmada da öğretmen adayları okullarda değer çatışmalarının olduğunu, değer öğretiminin okulların esas görevi olarak görülmesi gerektiğini ifade etmesi çalışmayı destekler niteliktedir.

Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler, değerlerin aktarılmasında etkin rol oynamaktadırlar (Yazıcı, 2007; Halstead & Taylor, 2000). Araştırmada öğretmen adayları değerlerin öğretiminde öğretmenleri hem model hem de bilgi açısından etkili faktör olarak görürken, Fidan (2009,) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adayları öğretmenlerin değer öğretiminde örnek kişi olamadıklarını ancak değer öğretimi hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir.Birçok çalışmada da (Akbaş, 2008; Doğanay, 2009; Yel ve Aladağ, 2009; Baydar, 2009) değerlerin öğrenilmesi sürecinde okulların yanı sıra ailelerin, arkadaş çevresi, dini kurumlar ve medya gibi diğer kültürel kurumlar da etkili olduğu ifade edilmektedir.

Değerlerin kazandırılması sırasında öğretmen adayları başta drama, örnek olay ve araştırma ödevleri verilmesi olmak üzere görsel materyallerin(resim, video gibi) kullanılması, ders verici öykü ve hikâyelerden faydalanılması, gezi, gözlem ve inceleme yaptırılması, tartışma, proje çalışmaları, iş birlikli öğrenme gibi yollara başvurulabileceğini ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının drama yöntemini en başta ifade etmelerinin nedeni 4.sınıfta drama dersini almış olmalarından kaynaklanmış olabilir.Drama dersinde özellikle empati kavramı verildiği için değerlerin kazandırılmasında bu yöntemin etkili olabileceğini düşünmüş olabilirler. Yapılan çalışmalar da (Halstead &Taylor,2000;Fidan,2009:Baydar,2009) öğretmen adaylarının ifadelerini destekler niteliktedir. Ancak burada öğretmen adayları tarafından ifade edilen yöntem ve teknikler, adayların lisans öğreniminde görmüş oldukları (Özel Öğretim Yöntemleri 1-2, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı gibi) eğitim derslerindeki yöntem–teknikleri yansıtmaktadır. Değerler eğitimi yaklaşımlarının tipolojisi ilk olarak Superka tarafından, 1973'te doktora tezinde formüle edilmiştir. Değerler eğitimi ile ilgili beş yaklaşım ortaya konmuştur. Bunlar; Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford & Johnson (1976) tarafından ortaya koyulan, *"belirginleştirme"*, *"davranış öğrenme"*, *"ahlaki gelişim"*, *"değer analizi" ve "telkin etme", yaklaşımları ile* adlandırılmıştır.Buradan öğretmen adaylarının değer eğitiminde kullanılan yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları,ifade ettikleri yöntem-teknikler bir dersin ya da konunun aktarımı gibi düşünmüş olabilecekleri söylenebilir.

5.Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda bir takım önerilerde bulunulabilir:

✓ Öğretmen adaylarına değerler ve değer eğitimi konusunda eğitim fakültelerinde değer eğitimi adı altında bir ders verilebilir.

✓ Geleceğin öğretmenlerine, değerlerin anlamından öğretimine kadar gerekli bilgi ve beceriler kazandırılabilir.

✓ Ayrıca, değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesi için öğrenciyi aktif olarak öğrenme sürecine katan etkinliklerin nasıl kullanılacağı öğretilebilir.

6. KAYNAKÇA

AKIN, U. ve ÖZDEMİR, M.(2009).*Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eğitim Bilimleri Fakültesi Örneği* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,42(2),183-198

AKBAŞ, O.(2008).*Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi*.(Edt. Bayram TAY ve Adem ÖCAL. Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi).Pegem Akademi, Ankara.

AKBAŞ, O.(2009). *İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler*: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(2), 403–414.

AKTEPE, V.ve YEL, S.(2009). *İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 7 (3),* 607- 622.

ALTINAY, E. ve Yalçınkaya, Münevver (2011).*Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.* Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 17(1), 5-28.

Aslan, R.(2007).*Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi,Beceri ve Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

BAYDAR, P.(2009).*İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

BALCI, A.ve YELKEN, T.,Y, (2010). *İlköğretim Öğretmenlerinin "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 39, 81-90.

BAŞÇİFTÇİ, F., GÜLEÇ, N., AKDOĞAN, T. ve KOÇ, Z.(2011) *Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri İle Epistomolojik İnançlarının İncelenmesi* 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey

CAN, Ö.(2008).*Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

CHAPİN,J.,.R.(2006). *Elementary Social Studies:A Practical Guide* Available at: http://books.google.com.tr/books?id=71UkAQAAMAAJ&hl=tr&source=gbs_navlinks_s

COŞKUN, Y.ve YILDIRIM, A.(2009). *Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1 (6), 311-328.

DEVECİ, H. ve DAL,S.(2008).*Primary Scholl Teachers'Opinions On The Efficacy of Social Studies Program in the value gain*.Humanity &Social Sciences Journal,3(1),1-11.

DEVECİ, H. ve SELANİK,A.,T.(2009).*İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler*.Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,2(6),167-181.

DİLMAÇ, B., BOZGEYİKLİ, H. ve ÇIKILI, Y.(2008). *Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi.* Değerler Eğitimi Dergisi, 6(16), 69-91.

DOĞANAY, A.(2009). *Değerler Egitimi*. (Edt.C. Öztürk), *Sosyal Bilgiler Ögretimi* (ss. 226–254). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

ERDEM, A., R.(2007). *An Important Factor of Culture of Education Faculties: Values (A Case Study of the Education Faculty of PAU).* Eurasian Journal ofEducational Research. Winter 26, 95–108.

ERDEN, M.ve AKMAN,Y.(1997).*Eğitim Psikolojisi Gelişim –Öğrenme-Öğretme.*Ankara:Arkadaş Yayınevi.

FİDAN, N.,K.(2009). *Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri*. Kuramsal Eğitim Bilim, 2 (2), 1-18.

GLENN,C., L.(1998).What Real Education Requires.Journal of Education,180(3),41-50.

HALSTEAD, J. M.& TAYLOR, J. M. (2000). Learning and Teaching about Values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2),169-202.

KAN, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi,* 187,138–145.

KATILMIŞ, A.(2010)*Sosyal Bilgiler Derslerindeki Bazı Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Bir Karakter Eğitimi Programının Geliştirilmesi* Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi

KATILMIŞ, A.ve EKŞİ, H. (2011). Değerler Eğitimi Yaklaşımları.DİB Dergisi.Sayı:245. 11-15

KINCAL,R.,Y.(2007).*Vatandaşlık Bilgisi(2.Baskı).*Ankara:Nobel Yayınları.

KOCA, A., İ.(2009). *Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki: Çukurova Üniversitesi'nde bir araştırma.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

MEB(2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7.Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım).* Milli Eğitim Bakanlığı Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

MEB (2008). *İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Gizem Yayıncılık, Ankara.

MEB (2010). *İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı.* GizemYayıncılık, Ankara.

MEB TTKB (2010). Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı B.08.0.TTK.0.72.02.00 Sayı, İlk Ders Konulu Genelge.

PRENCİBE, A. (2001*).Children's Reasoning About The Teaching of Values.(*Master's Thesis, Univeristy of Toronto,2001).ProQuest Dissertations and Thesis, AAT.MQ58877

SAMANCI, O.(2009).*İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal İlişkilerinde Önem Verdikleri Değer ve Beklentiler*. III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi 18-20 Haziran 2007, Adana, Ankara: MEB Devlet Kitapları Basımevi,287-291.

SARI, E.(2005). *Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği*, Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10),73-88.

SEZER, T.(2008). *İlköğretim 6.sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

SUPERKA, D.P., AHRENS,C.,HEDSTROM, J,E.,FORD,L.,J. & JOHNSON,P,L.(1976) *Values Education Sourcebook: Conceptual Approaches, Materials Analyses, and an Annotated Bibliography.*Social Science Education Consortium ERIC Clearinghouse For Social Studies Social Science Education

ŞEN, Ülker. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

TAY, B.(2009). *Prospective teachers' views concerning the values to teach in the course of social sciences*. Social and Behavioral Sciences, 1, 1187-1191.

TDK (2011) Büyük Türkçe Sözlük. Available at: http://tdkterim.gov.tr/bts/

TURAN, S. ve AKTAN, D.(2008). *Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler* Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar,6(2), 227-259.

TÜRNÜKLÜ, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543-559

VARIŞ, F.(1998).*Eğitim Bilimine Giriş*,İstanbul:Alkım Yayınları.

YAPICI, A.ve ZENGİN, Z.,S. (2003).İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (4), 173-206.

YAZICI, K. (2006). *Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış.* TÜBAR,19(1),499-522.

YEL, S. ve ALADAĞ, S.(2009).Sosyal Bilgilerde Değer Öğretimi. (Edt. Mustafa SAFRAN, Sosyal Bilgiler Öğretimi) Pegem Akademi,Ankara.

YILDIRIM, A.ve ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.